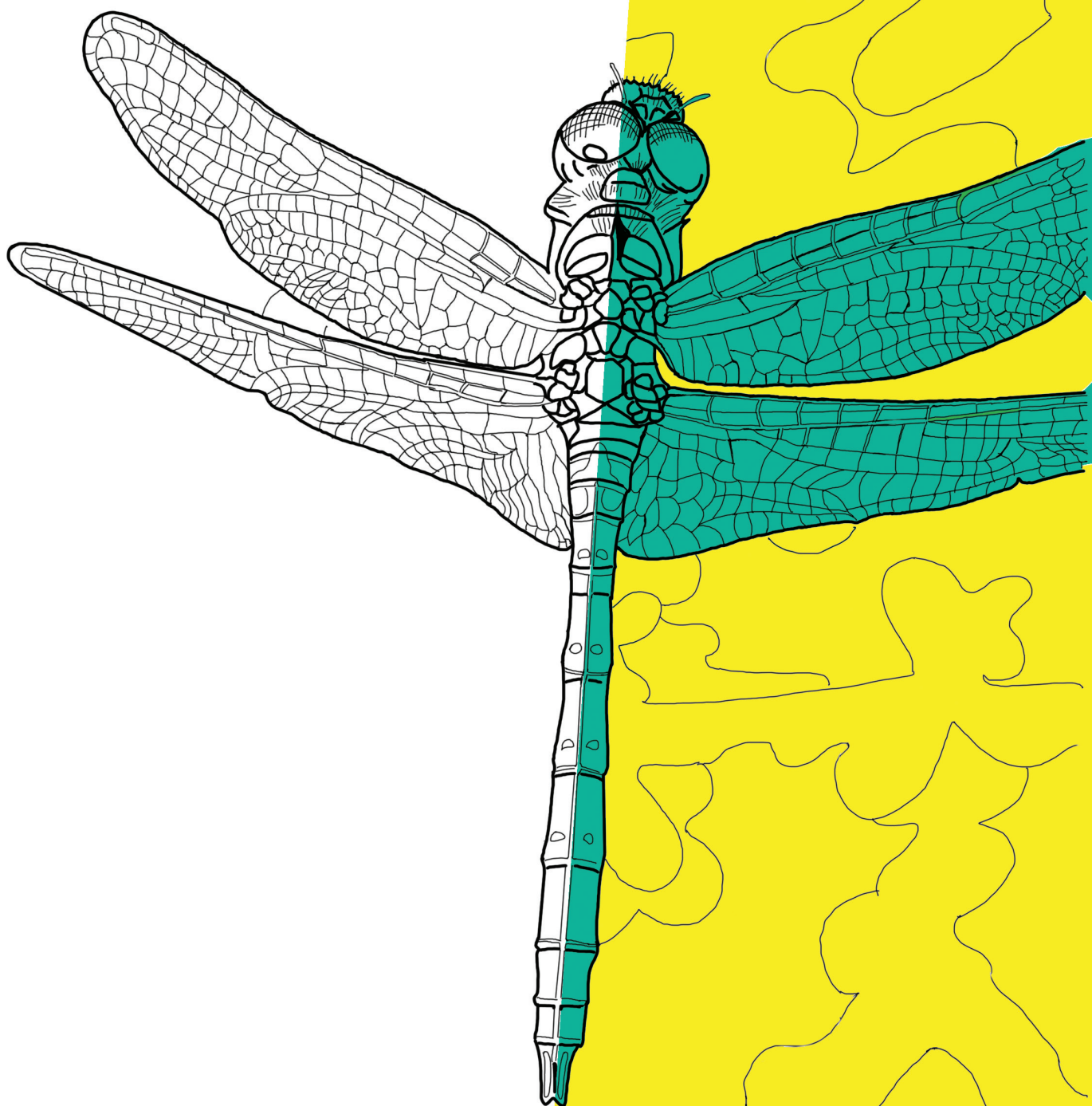

გააფერადე შენი ქვეყნის ბუნება

წინამდებარე საბავშვო გასაფერადებელი განკუთვნილია გარემოსდაცვითი განათლების ხელშეწყობისათვის. მასში წარმოდგენილია საქართველოს უნიკალური ბიომრავალფეროვნება – დალაგებული ქართული ანბანის მიხედვით. გასაფერადებელი ბავშვებს დაეხმარება გარემოს უკეთ შეცნობაში.

ა

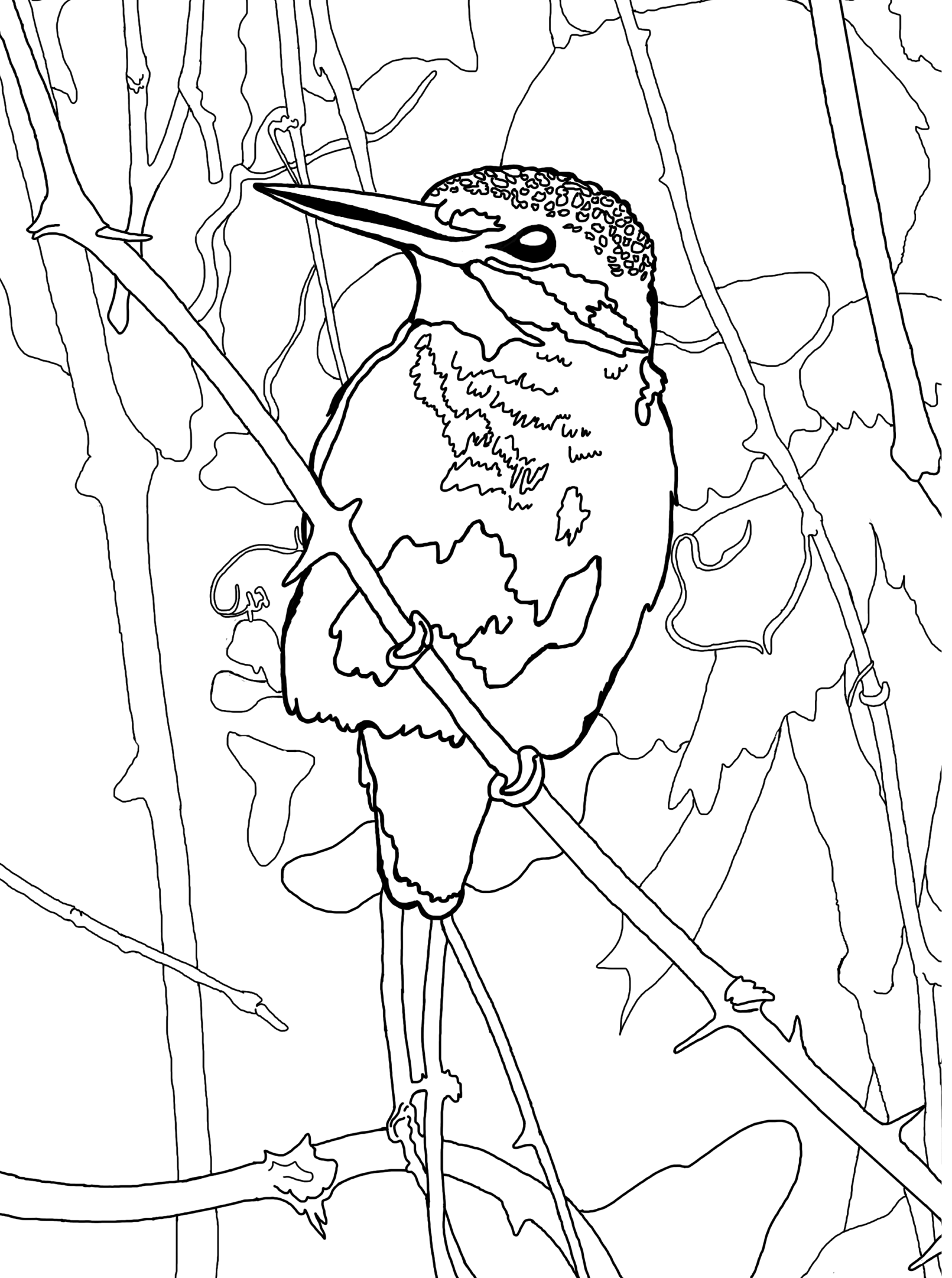
ალკუნი

საქართველოში მობინადრე ალკუნს ზურგი ცისფერი ბუმბულით აქვს დაფარული, მუცლის მხარე კი - ნარინჯისფერით.

აქვს დიდი თავი, გრძელი და სწორი ნისკარტი.

ალკუნი, ძირითადად, მცირე ზომის თევზებით იკვებება.

ბუდეებს ხის ფულუროებში, სოროებსა და მიწის ზედაპირზე აშენებს. ბარტყებს მშობლები თევზითა და წყლის მწერებით კვებავენ. საქართველოში მხოლოდ ცისფერი ალკუნი გვხვდება.

ბ

ბაყაყი

ბაყაყები ამფიბიები არიან, რაც ორგვარ გარემოში ცხოვრებას ნიშნავს. ისინი წყალშიც ცხოვრობენ და ხმელეთზეც. უყვართ თბილი და მზიანი ამინდი. საქართველოში, ძირითადად, ტბორის ბაყაყი გვხვდება. ჩვენთან არსებულ ბაყაყებს შორის ის ყველაზე დიდი ზომისაა.

სხეული დაფარული აქვს მუქი მწვანე და ყავისფერი ხალებით. სიცოცხლეს წყალში ან წყლის მახლობლად ატარებს.

მას წყალში სუნთქვა არ შეუძლია, ამიტომ ხშირად ამოყოფს ხოლმე თავს ჰაერის ჩასასუნთქად. აქტიურია მთელი დღე-ღამის განმავლობაში.

მას შეუძლია კარგად ხტომა, რაც საკვების მოპოვებაში ეხმარება. იკვებება უმთავრესად მწერებით, მაგ., ბუზებით.

ახასიათებს წყალსატევების ფსკერზე ზამთრის ძილქუში.

შ

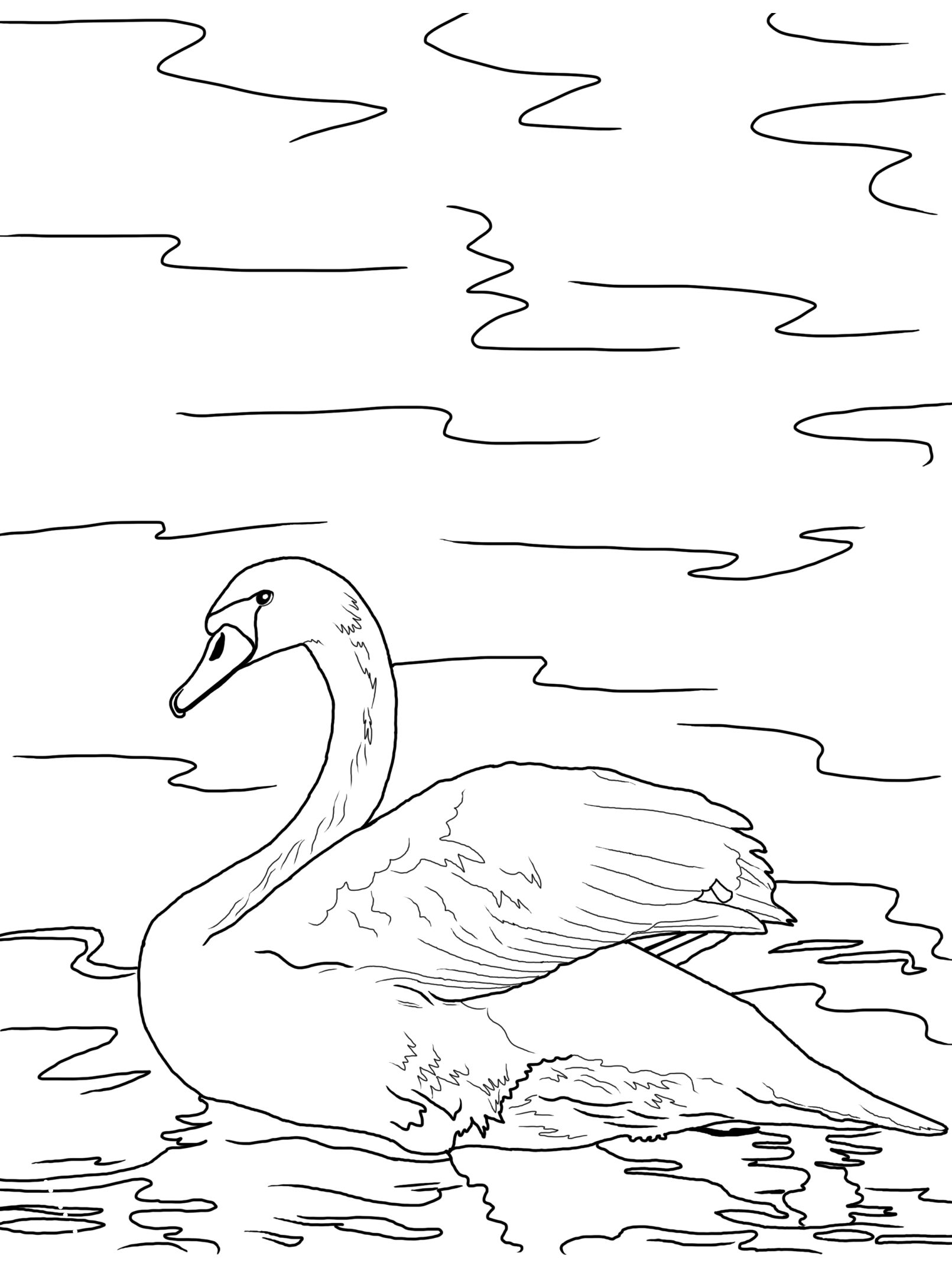
გელი

საქართველოში გვხვდება სისინა, ანუ წითელ-ნისკარტა და მყივანი გელის სახეობები.

გრძელკისრიანი თეთრი მოზრდილი ფრინველია. აქვთ წითელი ან სტაფილოსფერი ნისკარტი.

შეუძლიათ კარგად ფრენა და ცურვა, უჭირთ ხმელეთზე სიარული და ყვინთვა.

მამალი დედალს ბუდის აგებაში ეხმარება. დებენ 5-7 კვერცხს. იკვებებიან მცენარეებითა და წყლის პატარა მწერებით.

დ

დათვი

დიდი ზომის ძლიერი და მტაცებელი ცხოველია მოკლე ფეხებითა და კუდით. საქართველოში ძირითადად გვხვდება მურა დათვი.

მურა დათვს სხეული დაფარული აქვს მუქი ყავისფერი, უხეში ბეწვით. აქვს პატარა, მრგვალი ფორმის ყურები და შავი ფერის დრუნჩი.

ბინადრობს ტყეებსა და მთებში. დათვი ძალიან მოქნილი და სწრაფი მტაცებელია. ადვილად ადის ხეზე ბასრი ბრჭყალების დახმარებით და კარგად ცურავს.

2 წელიწადში ერთხელ ბადებს 2-3 ბელს.

მურა დათვი საქართველოს წითელ ნუსხაშია შეტანილი.

შ

ენოტი

მცირე ზომის ხუთთითიანი ცხოველია. აქვს ხშირი ბეწვი, მოკლე ფეხები და შავზოლიანი გრძელი კუდი.

ენოტი ტყეში ცხოვრობს. იკვებება მცენარეებითა და მცირე ზომის ცხოველებით.

3

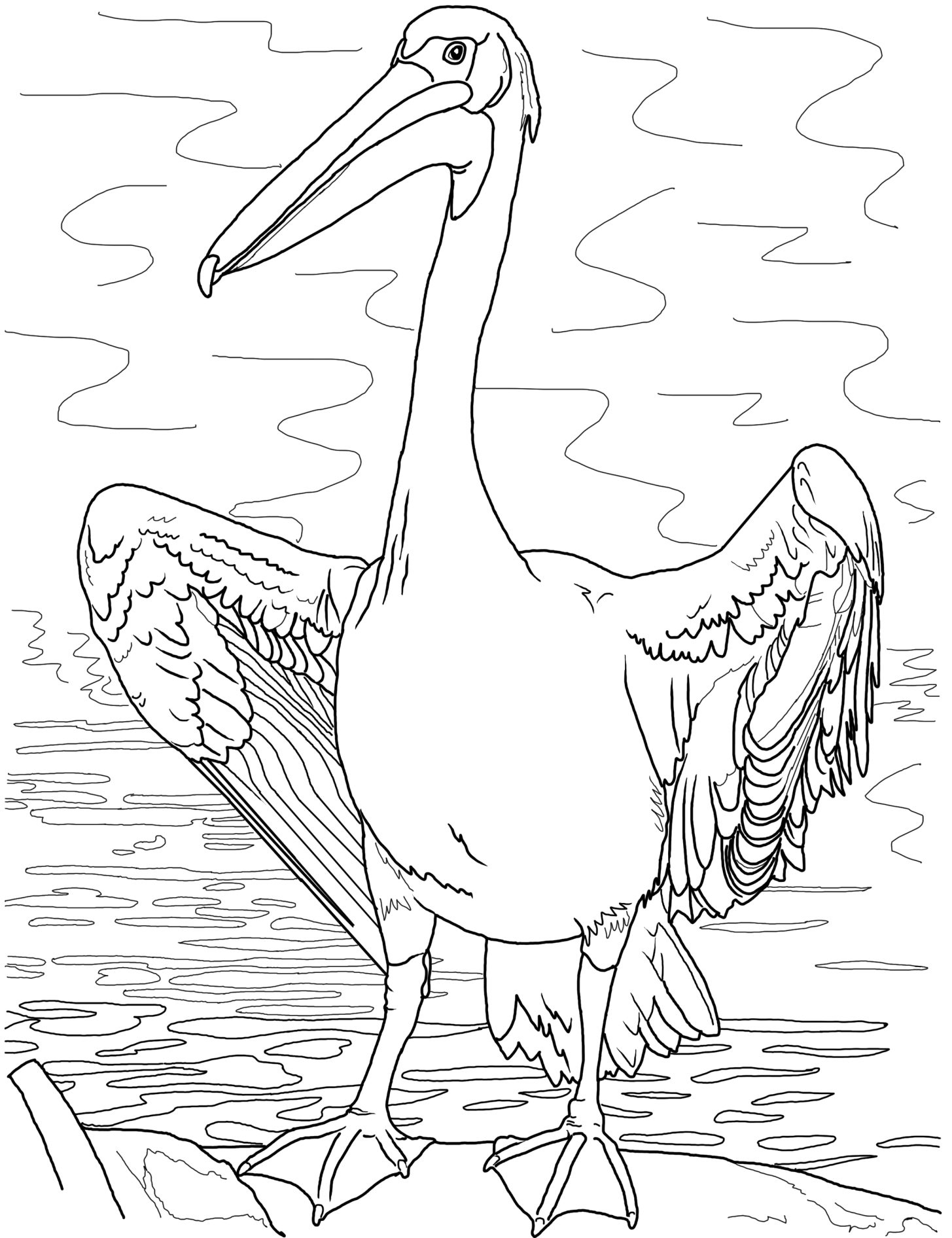

პარხვი

მოზრდილი ფრინველია. აქვს გრძელი, ნარინჯისფერი, ჩანთიანი ნისკარტი, ფართო ფრთები და მოკლე ბოლო.

სხეულის საერთო შეფერილობა თეთრია. კარგად ცურავენ, მაგრამ ვერ ყვინთავენ. ბუდობენ დიდ ჯგუფებად წყლის პირას.

იკვებებიან თევზით. დებენ 1-4 კვერცხს. საქართველოში მიმოფრენისას გვხვდება ვარდისფერი და ქოჩორა ვარხვი.

8

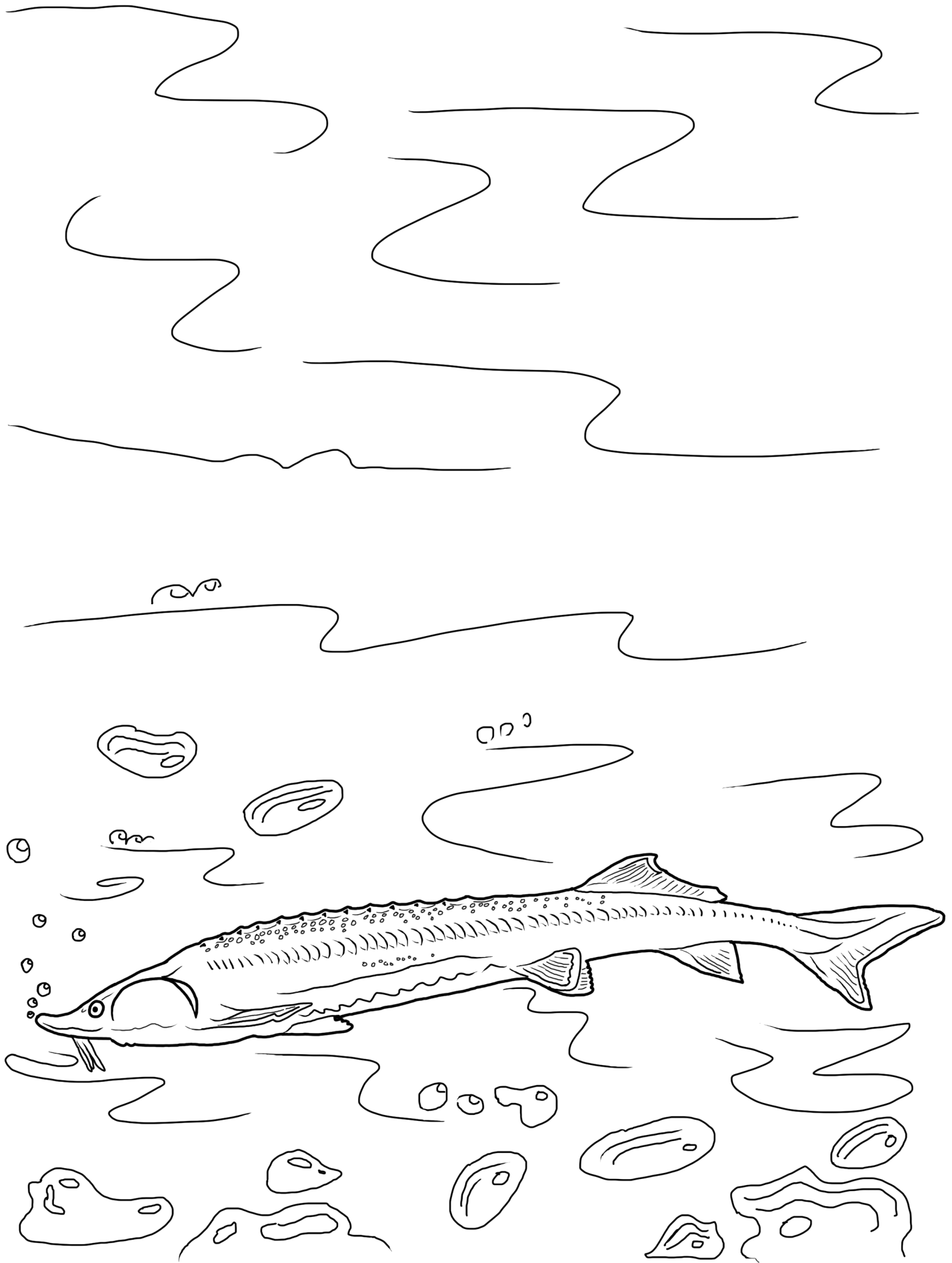

ზუთხი

ერთ-ერთი ცნობილი და ძვირფასი სახეობის თევზია.

მას აქვს წაგრძელებული ფორმის სხეული, რომელიც ბოლოვდება ძლიერი და კარგად განვითარებული კუდით.

ძირითადად იკვებებიან მწერებით. საკვების მოძებნაში ეხმარებათ ორი წყვილი ულვაში, რომლის დახმარებითაც გრძნობენ, თუ სად იმყოფება მათი მსხვერპლი.

თ

თოლია

პატარა ზომის ფრინველია. იკვებება თევზებით. თოლიები მსხვერპლს შორიდან უთვალთვალე-ბენ, შემდეგ თავს ესხმიან და ნისკარტით იტაცე-ბენ. თოლიებს სხვადასხვა ასაკში სხვადასხვა შეფერილობა აქვთ. ბუდეს იკეთებენ კლდეებსა და ისეთ ადგილებში, სადაც უსაფრთხოდ იქნე-ბიან.

დედალი დებს 5-12 ჭრელ კვერცხს. გამოჩეკის შემდეგ მართვეები (თოლიას შვილები) მალე ტო-ვებენ ბუდეს. ფრენის დაწყებამდე მათ მშობლები კვებავენ, რადგან პატარები და სუსტები არიან. თოლიები ხშირად წყლის ზედაპირზე ისვენებენ.

O

ირემი

დიდი ზომის ყავისფერი ცხოველია, მოკლე კუდით.

მამალ ირემს აქვს ძალიან ლამაზი, დატოტვილი რქები. კავკასიური ირემი მონითალო-ყავისფერია.

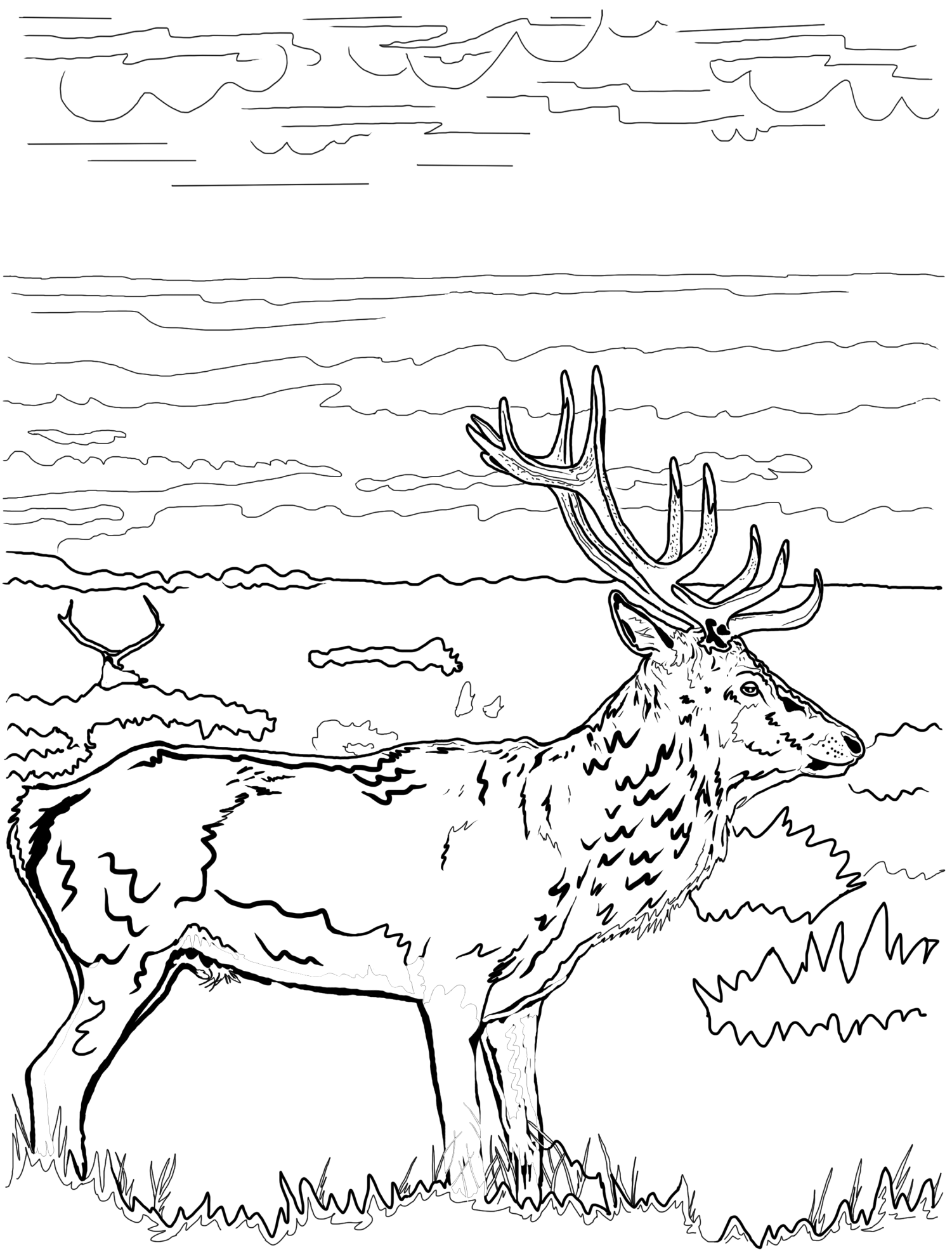
ირმის ნაშიერებს - ნუკრებს - ტანზე აქვთ თეთრი ხალები, რომლებიც ასაკის მატებასთან ერთად უქრებათ.

ირმები ტყეში ბინადრობენ. იკვებებიან ბალახით, მცენარეების ყლორტებით, სოკოებითა და ლიქენებით.

ირემი წელიწადში ერთხელ აჩენს ერთ, იშვიათად - 2 ნუკრს.

საქართველოში გავრცელებულია კეთილშობილი ირემი, რომელიც შეგიძლიათ, ნახოთ ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნულ პარკში.

კეთილშობილი ირემი შეტანილია საქართველოს წითელ ნუსხაში.

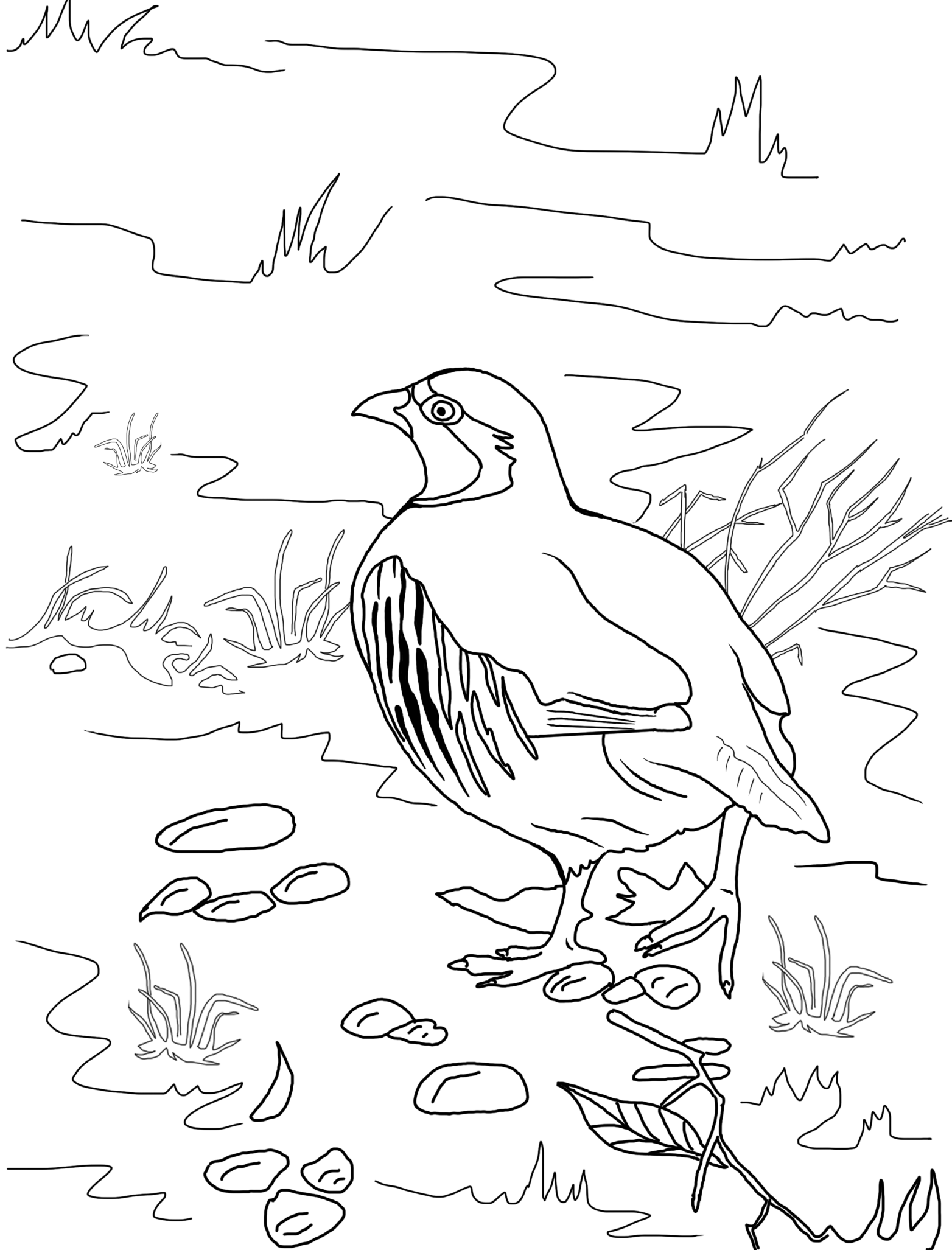
პ

კაკაბი

კაკაბები მოცისფრო-მონაცრისფრო ფრინველები არიან, მოვარდისფრო თავითა და ფრთებით. გვერდებზე მუქი ფერის ზოლები გასდევთ. აქვთ დეზიანი ფეხები.

იკვებებიან მცენარეების თესლებით, ყლორტებითა და მწერებით. ბუდეში საკუთარ ბუმბულს აგებენ და 10-16 კვერცხს დებენ. ბუმბულის ფერების დახმარებით კაკაბი ბუნებრივ გარემოში კარგად იმალება.

ლ

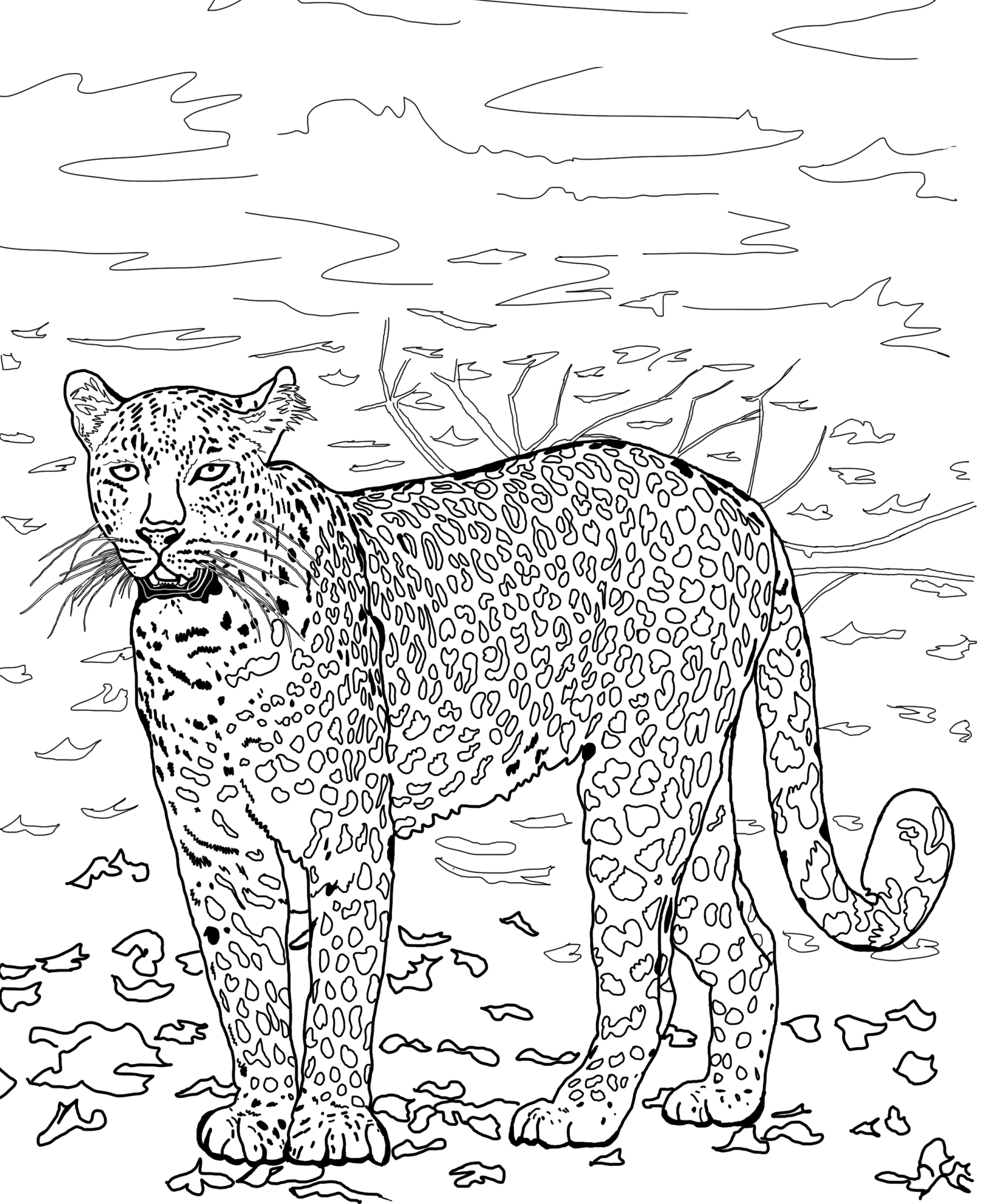

ლეოპარდი, ანუ ჯიქი

მსოფლიოში ერთ-ერთი უიშვიათესი ცხოველია. ფართოდ იყო გავრცელებული აფრიკასა და აზიაში, ამჟამად კი მათი რიცხვი საგრძნობლად შემცირებულია. საქართველოში ერთადერთი ჯიქი ვაშლიშვანის ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე ნახეს.

მოყვითალო ფერის, ძალიან სწრაფი ცხოველია, კუდის დახმარებით სირბილის დროს იცავს წონასწორობას.

ჯიქი წითელ ნუსხაშია შეტანილი.

მ

მომინო

მომინოს სხეულის სიგრძე 31-41 სმ-ია. ზურგი რუხი ფერის ბუმბულით, ხოლო მკერდის მხარე ჭრელი ბუმბულით აქვს დაფარული.

დედალი მომინო ზომით მამალზე დიდია. ბუდეს ხეზე იკეთებს და 4-5 კვერცხს დებს. მომინო იკვებება პატარა ჩიტებით, თაგვებითა და მწერებით.

ძალიან კარგი მხედველობის გამო, შეუძლია დიდ მანძილზე დაინახოს მსხვერპლი.

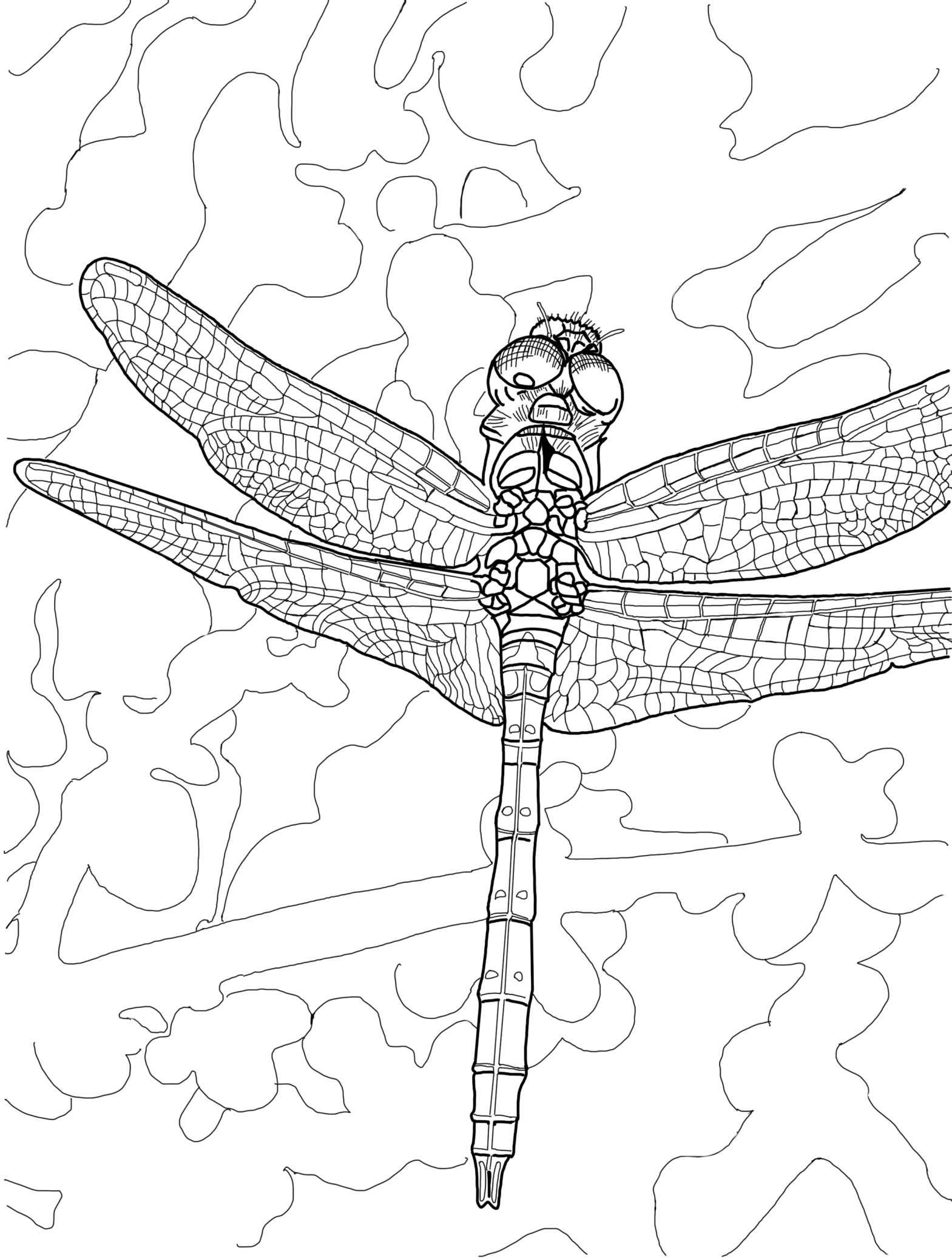
ნ

ნემსიყლაპია

დიდთვალეზიანი და ოთხი გამჭვირვალე ფრთის მქონე მწერია. კვერცხებს წყალში ან წყლის მცენარეების ფოთლებზე დებს.

იკვებება წყლის მწერების ლარვებით. ანადგურებს კოდოებსა და სხვა მავნე მწერებს.

მ

ოფოფი

სასარგებლო ფრინველია, იკვებება მწერებით, რომელთაც ზიანი მოაქვთ სოფლის მეურნეობისთვის.

გამორჩეულია თავისი ვიწრო, გრძელი შავი ნისკარტითა და მარაოს ფორმის ყავისფერი ქორით.

ოფოფები საცხოვრებელ ადგილს ტანდაბალი ბუჩქებისა და დაბალი ხეების სიახლოვეს ირჩევენ, მოსწონთ ხილის ბაღები, ვენახები. დიდ დროს ატარებენ მიწაზე მწერებზე ნადირობაში.

პ

პეპელა

პეპლების უამრავი სახეობა არსებობს, აქვთ ფერადი და მოხატული ფრთები. პეპლები ხორთუმის დახმარებით ყვავილების ნექტრით იკვებებიან. კვერცხებს მცენარეებზე დებენ. სიცოცხლის ხანგრძლივობა 2-3 კვირიდან ერთ წლამდე მერყეობს სახეობების მიხედვით.

ჟ

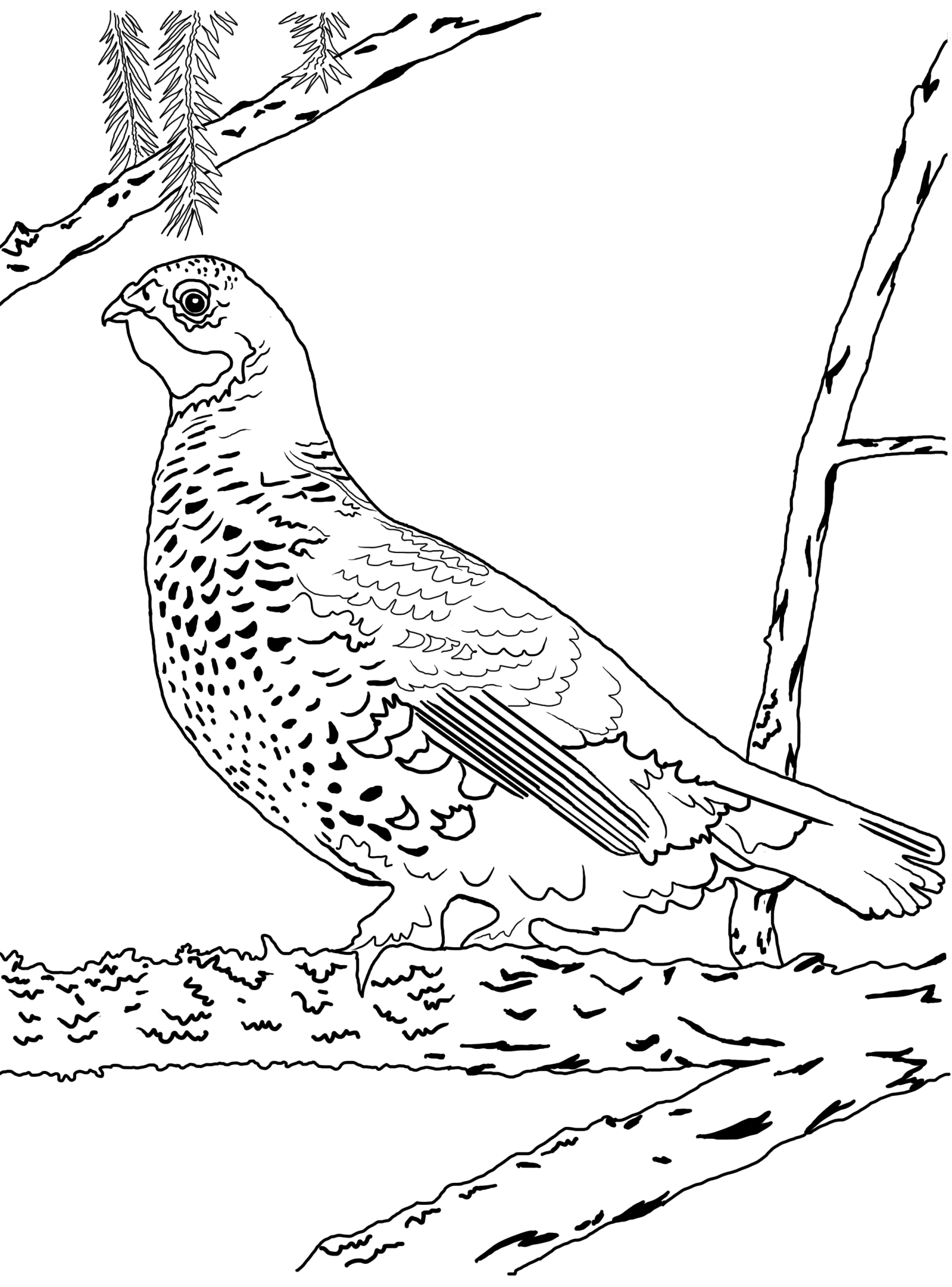

ჟრუნის ფრინველი

ჭრელი ფრინველია, სხეული ყავისფერი და ცისფერი ბუმბულით აქვს დაფარული. გავრცელებულია ევროპასა და აზიაში. იგი მობინადრე ფრინველია. ჟრუნები ცხოვრობენ წყვილებად. საკვების ძებნაში მოკლე მანძილზე გადაადგილდებიან.

ბუდეს მიწაზე იკეთებენ. დედალი დებს 6-10 კვერცხს. იკვებებიან მცენარეებით, იშვიათად – მწერებით.

ზამთარში ჟრუნი ღამეს თოვლში ათევს.

რ

როჭო

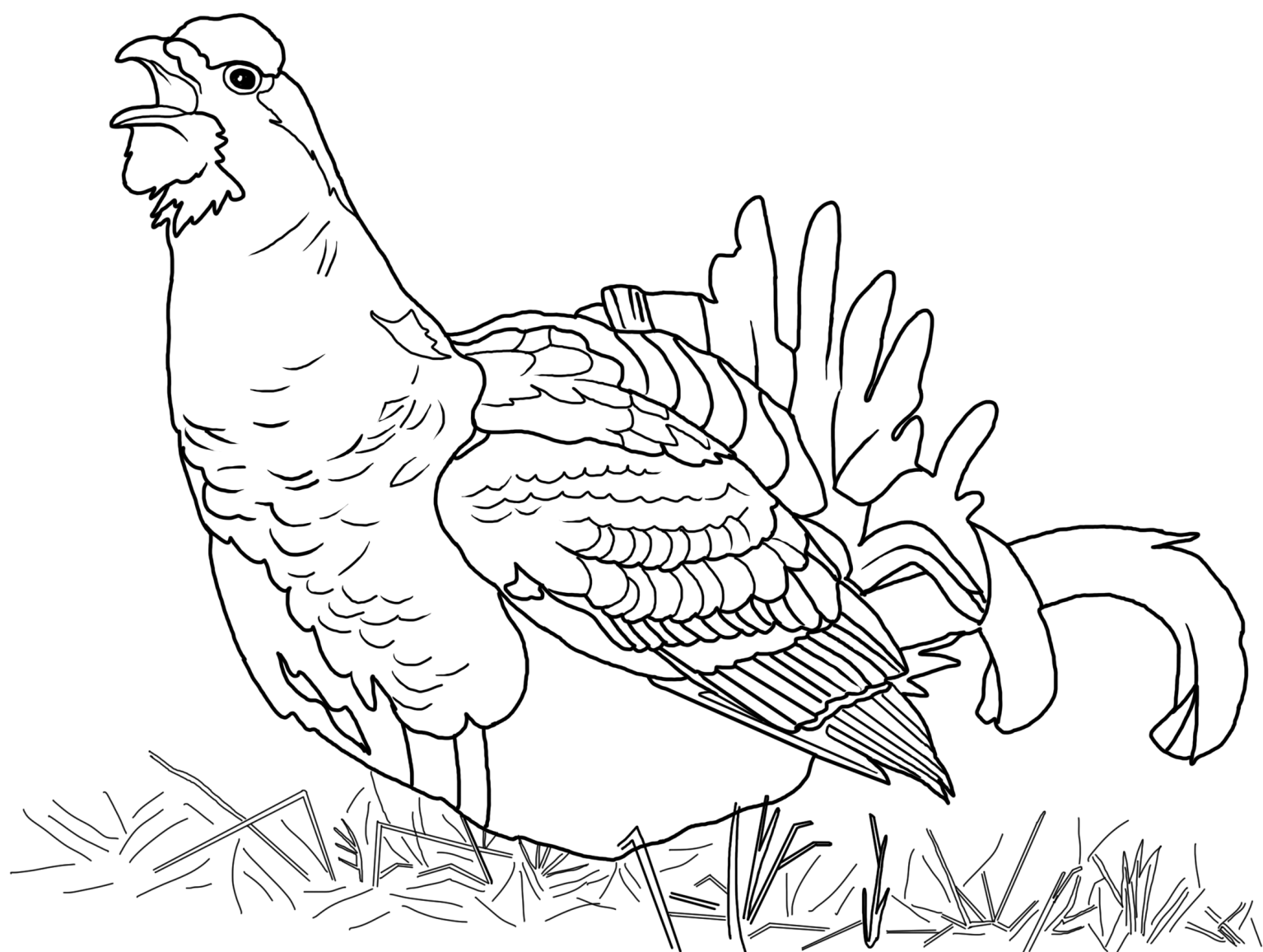
საშუალო ზომის ფრინველია, მამრებს სხეული შავი ბუმბულით აქვთ დაფარული, მდედრებს კი – მოყვითალო-ყავისფერწინწკლებიანით. მამალ როჭოებს წითელი, ხორცოვანი წარბები აქვთ.

საქართველოში როჭო მაღალ მთაში გვხვდება. ზამთრობს ტყეებში.

როჭოები ბუდეს მინაზე იკეთებენ, დებენ 2-10 კვერცხს.

როჭოები იკვებებიან თესლეებით, კენკრით, ხილით, ნორჩი ყლორტებითა და ფოთლებით, ჭიებითა და ლოკოკინებით.

კავკასიური როჭო შეტანილია საქართველოს წითელ ნუსხაში.

ს

სალამანდრა

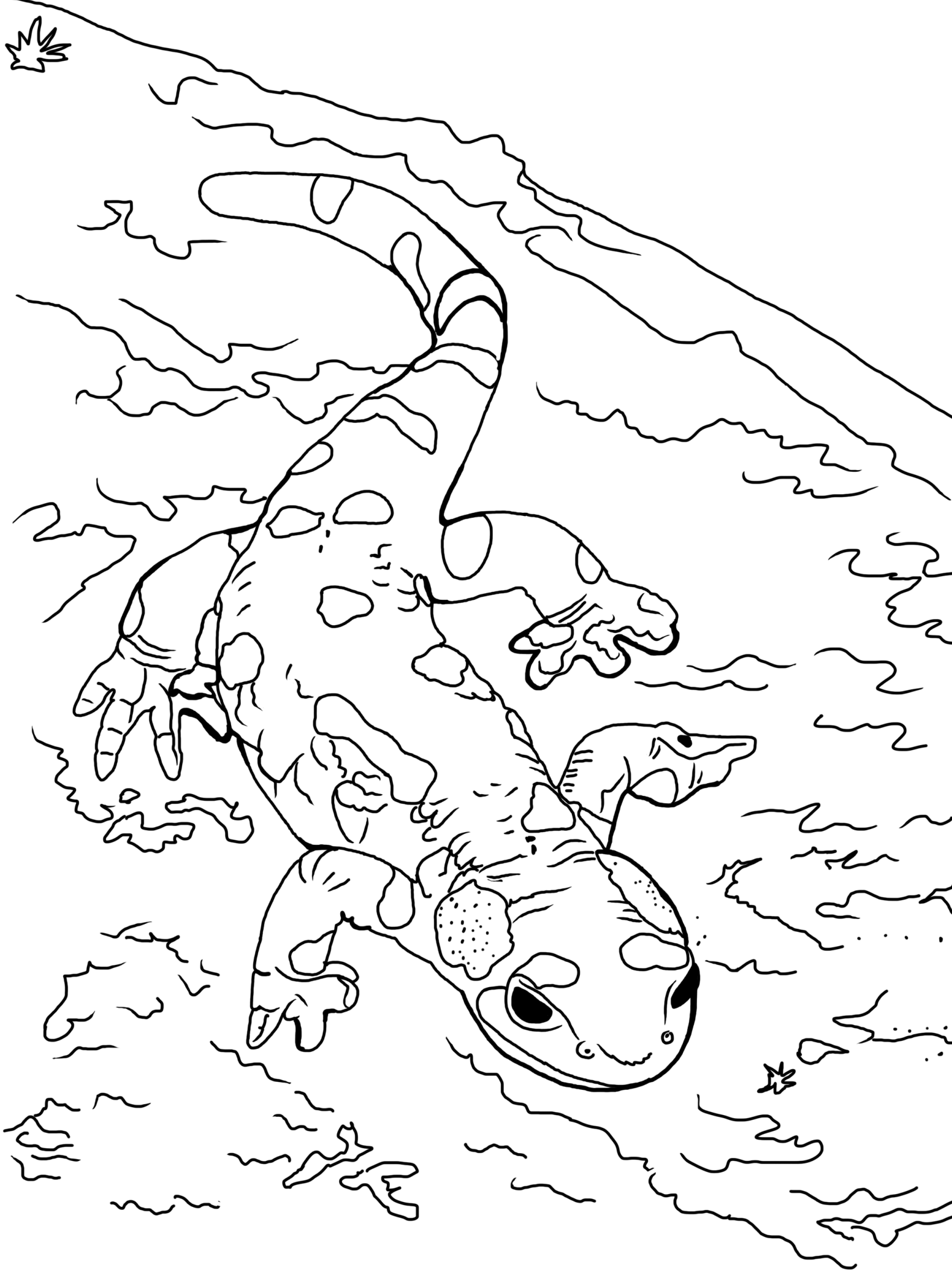
ხვლიკს წააგავს, თუმცა კუდიანი ამფიბიაა. მისი სიგრძე 19 სმ-ს აღწევს. ზურგსა და გვერდებზე ნარინჯისფერი ან ყვითელი ლაქები ახასიათებს. სალამანდრა კავკასიის ენდემია, რაც ნიშნავს იმას, რომ მხოლოდ კავკასიაში გხვდება. საქართველოში გავრცელებულია მესხეთის ქედზე, აჭარასა და ბორჯომში.

სალამანდრა ბინადრობს ტყეებში, ღელეებისა და ნაკადულების, წყლის პირას, ხეების ფესვების, ზოგჯერ ქვების ქვეშ, იკვებება მწერებით.

მრავლდება ქვირითით, რომელსაც წყალში მცენარეებს ამაგრებს.

სალამანდრას რაოდენობა ძალიან კლებულობს, რაც უკავშირდება ტყეების ჩეხას.

შეტანილია საქართველოს წითელ ნუსხაში.

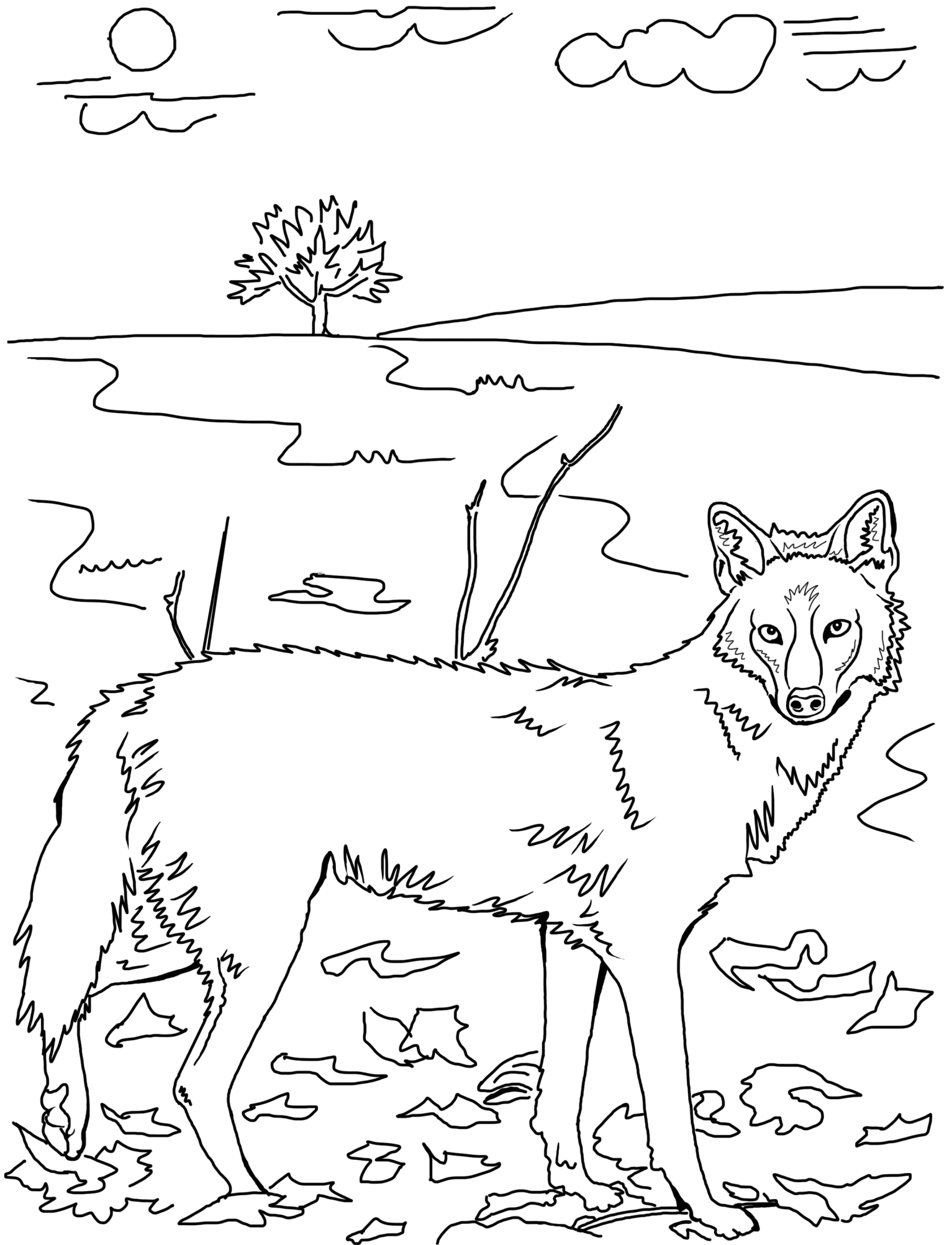

ტურა

მტაცებელი ცხოველია. ზამთრობით ჩალისფრად დაა შეფერილი, ხოლო ზაფხულში ბენჯი მონი-თალო-შავად ეცვლება. საქართველოში გვხვდება თითქმის ყველგან – ზღვის დონიდან 1000 მ სიმაღლემდე. ბინადრობს ტყეებში, ბუჩქნარებთან და წყალსატევების ახლოს. იკვებება ცხოველებითა და მცენარეებით, უმეტესად მღრღნელებით, კურდღლებით, ფრინველებით, ქვეწარმავლებით, ამფიბიებით, თევზებით, მწერებით და სხვ.

შობს 4-6 უსუსურ და თვალაუხილავ ლევკს. ტურა უმთავრესად ღამის ცხოვრებით ცხოვრობს.

შ

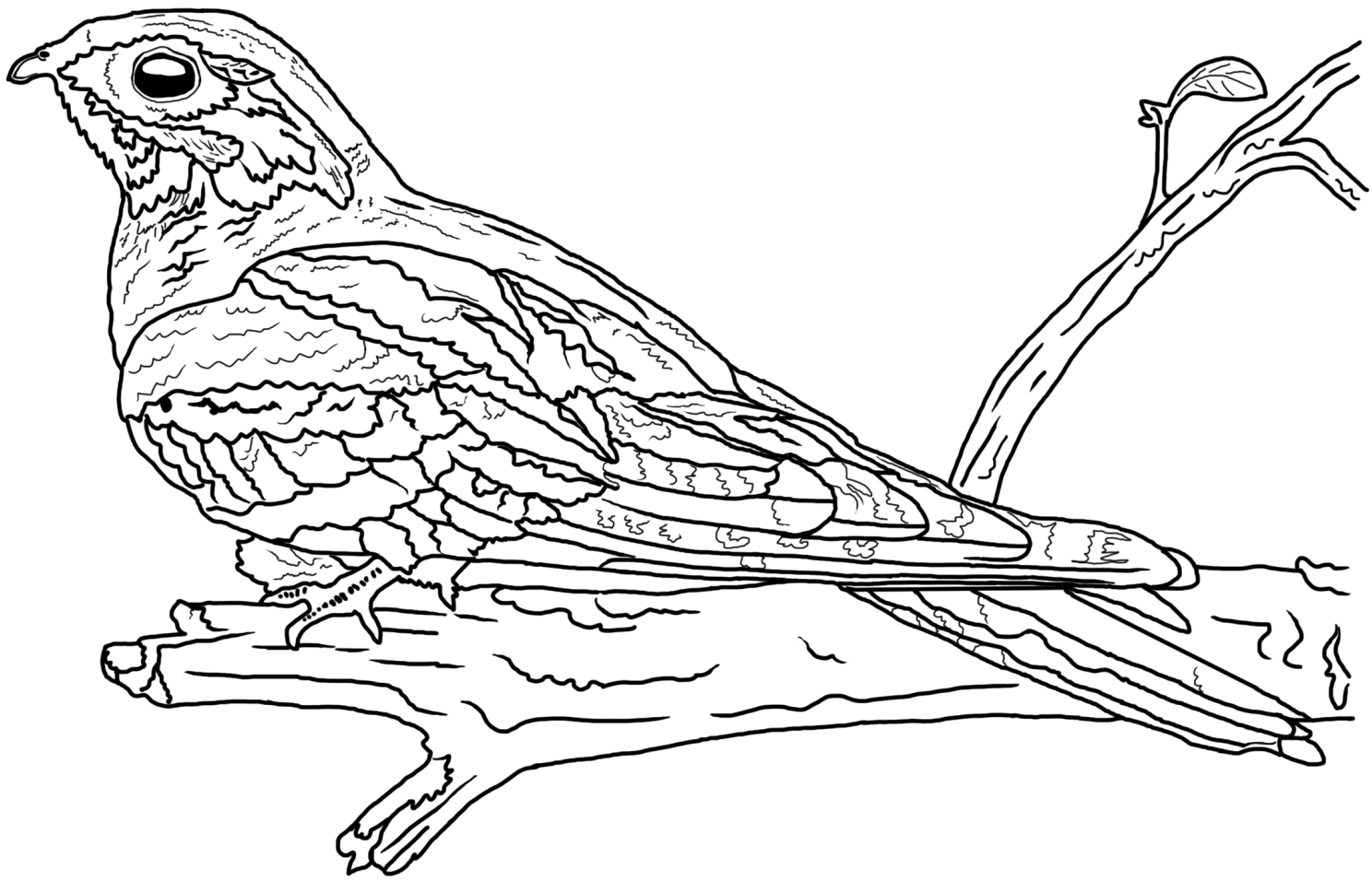

უფესურა

საქართველოში გავრცელებულია თითქმის ყველგან.

ცნობილია ჩვეულებრივი უფესურას სახელით. ბინადრობს ტყეებში, ბუჩქნარებში, ბაღებში, ველებზე. მარტივ ბუდეს იკეთებს მიწაზე.

დებს 2-3 კვერცხს. ძირითადად იკვებება მწერებით.

ფ

ფოცხვერი

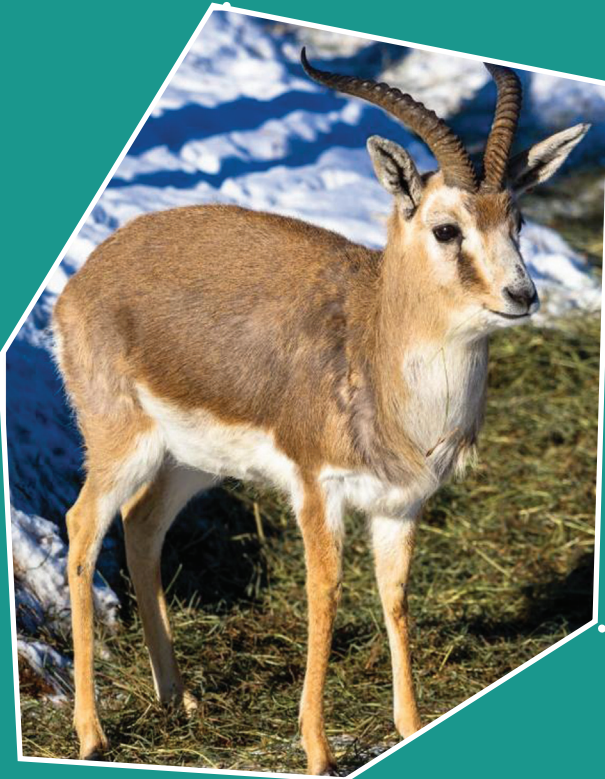
კატისებრთა ოჯახის წარმომადგენელია, ამიტომ გარეგნულად კატას წააგავს. აქვს ძლიერი, გრძელი ფეხები, ფართო თათები, მოკლე კუდი. საქართველოში გავრცელებულ ფოცხვერს სხეული დაფარული აქვს მცირე ზომის ხალებით.

ბინადრობს როგორც მთის, ისე ვაკის ტყეებში, იკვებება ძუძუმწოვრებითა და ფრინველებით.

ცხოვრობს ღამის ცხოვრებით, შობს 2-3 ბოკვერს.

შ

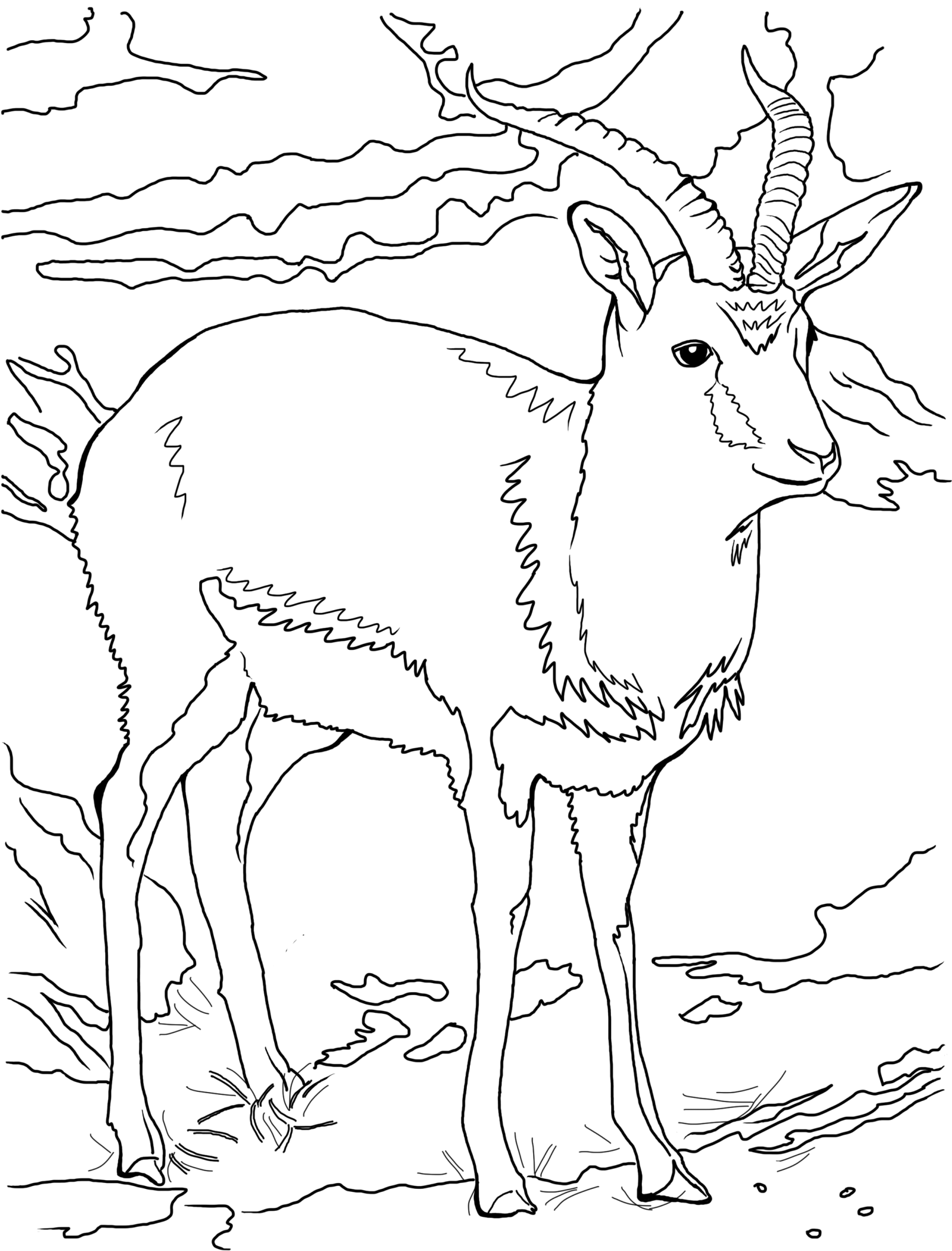

ქურციკი

ეკუთვნის ღრურქიანების ოჯახს. მოხდენილი ცხოველია წვრილი და მაღალი ფეხებით. სხეულის სიგრძე – 95-105 სმ, თავი და ყურები შედარებით მცირე ზომისა აქვს, კისერი წვრილი და გრძელი. რქები მხოლოდ მამრებს აქვთ და მათი სიგრძე 30 სმ-ს აღწევს. იწონის 25-30 კგ-ს.

ძირითადად, ბალახეულობით იკვებება. აპრილ-მაისში შობს ერთ ან ორ თიკანს.

ქურციკი საქართველოს წითელ ნუსხაშია შეტანილი.

ღ

ღამურა

ღამურებს, ძირითადად, მუქი ფერის ზურგი აქვთ, მუცელი კი ღია ფერის ღინდლით აქვთ დაფარული. აქვთ განვითარებული, აპკიანი ფრთები და ყურსარქველი. ცხოვრობენ მღვიმეებსა და კლდის ნაპრალებში. ხის ფუღურობებში ეწევიან ღამის ცხოვრებას, დღისით კი თავდაყირა ეკიდებიან და იძინებენ. იკვებებიან მწერებით. შობენ 1-3 ნაშიერს.

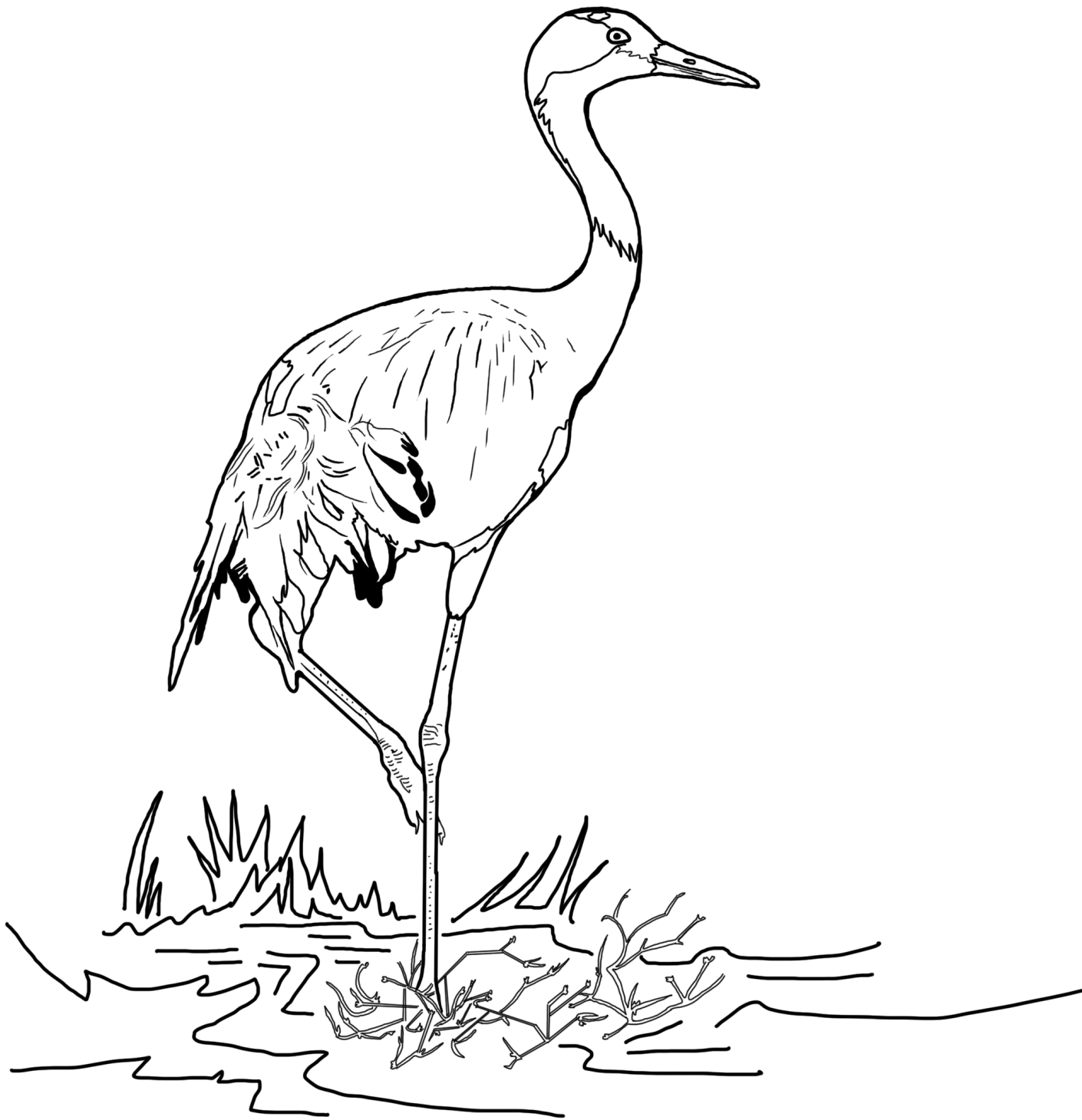
ყ

ყანჩა

ნაცრისფერი შეფერილობის ჭაობის ფრინველია, აქვს გრძელი კისერი და წვრილი, გრძელი ფეხები, რაც ჭაობში ადვილად გადაადგილების საშუალებას აძლევს.

საქართველოში ყანჩის 9 სახეობა გვხვდება. იკვებება წვრილი თევზებით, ბაყაყებით, მოლუსკებით, მწერებითა და მღრღნელებით.

შ

შაშვი

ფართოდ გავრცელებული ფრინველია.

მამალი შაშვი მთლიანად შავია, ნარინჯისფერი ნისკარტით, დედალს ზურგი ყავისფერი აქვს, მუცელი – შედარებით ღია.

მამალი შაშვი შესანიშნავად გალობს. იკვებება ჭიაყელებით, ლოკოკინებით, მწერებითა და კენკრით.

ბინადრობს ტყეებში, ბაღებში, პარკებსა და ღია ბუჩქებში.

დებს 4 ღია მომწვანო-ცისფერ, დანიწკლულ კვერცხს.

ნ

ნხოპპი

ჩხოპპი შავი კუდის ბოლო და „უღვაშები“ აქვს, სხეული ძირითადად რუხი ფერისაა. თავზე შავ-ლაქებიანი ბუმბულის ქოჩორი და ფრთაზე ცის-ფერი ლაქა ახასიათებს.

ბინადრობს შერეულ და ფოთლოვან ტყეებში.

დებს 4-7 კვერცხს.

იკვებება თესლებით, კენკრით, ხილით, რკოთი და მწერებით.

ც

ციყვი

ფუმფულა და ლამაზკუდიანი ცხოველია, აქვს ბასრი კბილები.

უკანა კიდურები წინა კიდურებზე 2-ჯერ დიდია.

საქართველოში გვხვდება ციყვების 2 სახეობა.

საკვებად იყენებს თხილს, კაკალს, სხვადასხვა კენკროვანს.

ცხოვრობს ფუღუროში, რომელშიც მათხულის განმავლობაში იმარაგებს საკვებს.

კავკასიური ციყვი საქართველოს წითელ ნუსხაშია შეტანილი.

დ

ძეშა

ევროპაში, აზიაში, აფრიკასა და ავსტრალიაში გავრცელებული ფრინველი საქართველოშიც ბინადრობს.

ბუდეებს იკეთებენ ხეზე, კლდეებზე ან ხრამებში. აპრილ-მაისში დებენ 2-4 კვერცხს, რომლებზეც ორივე მშობელი კრუხობს. 1 თვის შემდეგ იჩეკებიან ბარტყები.

იკვებებიან მღრღნელებით, ქვეწარმავლებით, ლეშით, იშვიათად – თევზითა და წვრილ-წვრილი ფრინველებით.

წ

წყრომი

ბუსნაირთა რიგის ფრინველია. საქართველოში გვხვდება ჩვეულებრივი წყრომი. მისი სხეულის სიგრძეა 20 სმ, მასა 80 გ-ს აღწევს. მორუხო ფერისაა, შესამჩნევად ჭრელი. ბუდობს ფოთლოვან ტყეებში, პარკებში. მარტში ხის ფულუროში დებს 2-6 კვერცხს, რომელთა ინკუბაცია 25 დღე-ღამე გრძელდება. კრუხობს მხოლოდ დედალი. ძირითადად იკვებება მწერებით, უფრო იშვიათად კი – წვრილი ფრინველებითა და მღრღნელებით.

ჭ

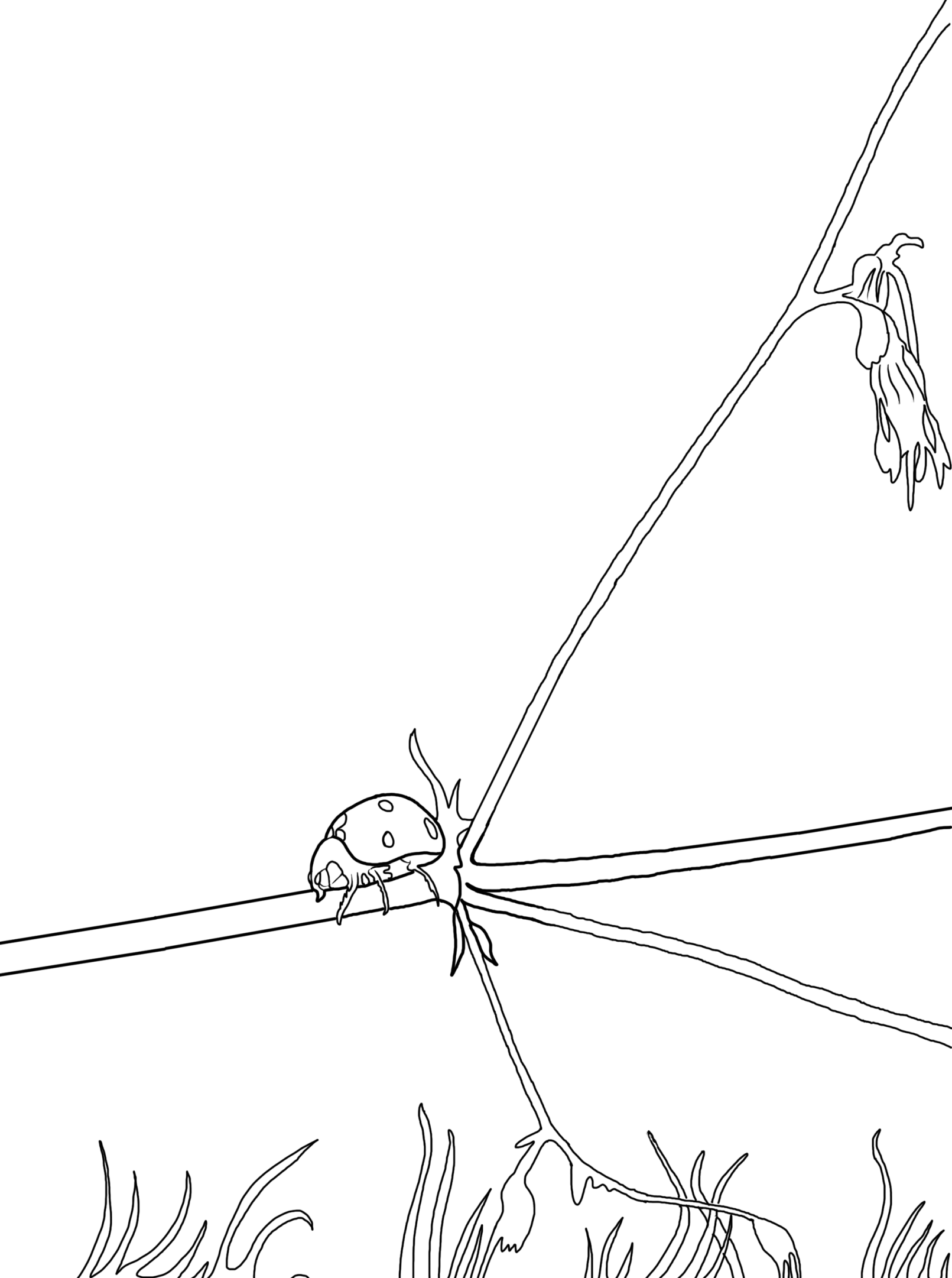

ჭიამაია

ამობურცული, მომრგვალო სხეულის მქონე მწერს, ძირითადად, წითელი, ზოგჯერ ყვითელი შეფერილობის და შავი მრგვალი კოპლები აქვს.

კაშკაშა გამაფრთხილებელი შეფერილობა მტრისაგან თავდაცვის საშუალებას აძლევთ.

იკვებებიან პატარა მწერებით, ზოგი ჭიამაია — მცენარეებით.

ბ

ხვლიკი

პატარა ზომის, ყავისფერი და მწვანე ფერის, მოქნილი და სწრაფი ქვეწარმავალია. ხვლიკებს თბილი ამინდი უყვართ, ცივ ამინდში კი სამალავში იმალებიან.

ხვლიკები, ძირითადად, მწერებით იკვებებიან. დიდი ზომის სახეობები პატარა ფრინველებს, ძუძუმწოვრებსა და ქვეწარმავლებსაც ჭამენ.

მათ საკვების ძიებაში ენა ეხმარებათ. ხვლიკის სხეული გარედან დაფარულია ქერცლით, რაც მის კანს დამიანებისა და სიცხეში გამოშრობისგან იცავს.

თუ ხვლიკი საფრთხეს იგრძნობს, შეუძლია, კუდი მოიძროს, ამით მტაცებელს აბნევს – მისი ყურადღება კუდზე გადააქვს და თავად გარბის შედარებით უსაფრთხო ადგილას.

ჭ

ჭოჭო

ჭოჭო ქვეწარმავალია, მისი სხეულის სიგრძე 15 სმ-ს აღწევს.

იკვებება მწერებით, ფეხსახსრიანებითა (მაგ., თბობებით) და მცენარეული საკვებით.

იმალება ქვების ქვეშ, ნაპრალებსა და სოროებში. საქართველოში გავრცელებულია აღმოსავლეთ და სამხრეთ ნაწილებში, მშრალ მთებსა და გორაკებზე.

3

ჰევისტონის ხავერდულა

საშუალო ზომის მოყავისფრო-მონითალო პეპელაა, ფრთების ხავერდოვანი ზედაპირითა და ფრთებზე თეთრი “თვალებით”.

ჰევისტონის შავტუხა აჭარის მთებშია აღმოჩენილი. საქართველოში გავრცელებულია ბორჯომის ხეობასა და სამცხე-ჯავახეთის წიწვოვან ტყეში.

შეტანილია საქართველოს წითელ ნუსხაში.

